

ULDUZ QASIMIN "BADAMGÖZLÜ" SÜNDƏ İCTİMAİ MOTİVLƏR

Ulduz Qasımın "Badamgözlü" romasının motivlərinə də diqqət edəndə bu moskvəli yazıçımızın bütün yaradıcılığı boyu İNSAN orbitinin ayrı-ayrı çalarlarının şəkilləndiyini yoqin edirsən. Bütün hadisələrin başında insan, insan talelərdi. Dövr dəyişir, formasiyalar dəyişir, münasibətlər sistemi yenilənir, İNSANLIQ amili isə öz ahəngi ilə davam edir. Əlbəttə ki, yeniləmiş forma, əbədləşmiş məzmunu civarında... Əsərləri oxuduqca Ulduz xanımın tanışlıq səhnəmizə boylamı, bu tanışlığa görə istedadlı qələm adamı, şair-publisist, "Kredo" qəzetinin baş redaktoru, şərikli dostumuz Əli Rza Xələfiyə minnətdarlıq borcunu daim öz üzərində və üroyimdə hiss ed-ədə moskvəli soydaşımızın yaradıcılığını izləməkdən zövq alıram.

Əsərlərdəki dərin qatları üzə çıxaran həmahənglik yazıçı Ulduz xanımın özünəməxsus missiyasıdır yoqin. Onu bu işə kimsə məcbur və ya vadar edə bilməz. Məcbur olsa belə, yaratdığı obrazlar, təsvir etdiyi olaylar bu qədər təbii, dinamik, bu qədər canlı o vaxtda görüno bilməz. Bu, ədəbi məhkumluqdu. Zəmanəmizin klassik şairi, rəhmətlik Musa Yaqubun illər öncə bir sualına cavabını xatırlayıram. Soruşmuşdum ki, cəmiyyətin, təbiətin qayğılarını ədəbiyyat çəkməyə borcludu, yoxsa məhkumdu? Ustad şairimiz cavabında birmənalı şəkildə bildirmişdi ki, "məhkumdu. Bunsuz mümkün olmaz. Borclu deyil, məhkumdu. Çünki tələdən gəlir bu yükü çəkmək. O işi yerinə yetirməli ədəbiyyat. Borclu olmaqsa o deməkdir ki, bu sənəin vəzifən olanda borclusan". Bu zaman aydınlaşmışdı ki, dünyamızda insanların daima can atdığı, bozlarının həsrət, qibtə ilə baxdığı vəzifələrdən çox-çox yüksəkliklərdə dayanan nəsnelər var. Onları axtarırlar, onlara can atmırlar, onlara yalvarırlar, onları yaşayırlar. Ulduz xanım da öz əsərlərində öz baxış bucağına, həyat təcrübəsinə daxil olan nəsneləri yaşayaraq oxucusunun, zəmanının və gələcəyin azərbaycanlılarını boğqalarına doldurur. Moskvədə davam edən həyatı isə ona burada yaşamağa məcbur olan soydaşlarımızın taleyindən dolayı bolluca mövzulara işiq tutmaqda yardımçı olub. Axı əsl ədəbiyyat adamı görüklərini "yazmağa məhkumdu, tələdən gəlir bu yükü çəkmək"...

... "Badamgözlü" sevgi notları üzərində başlayıb, sevgi notları üzərində də tamamlanır. Təbii ki, həyatımız sevgisiz mənasız olardı. Sevgi ölə yəşəməyin və yaşatmağın gözəgörünməz həyat ikisidir. Amma...amma ona çatmağın və onu qorumağın yolları...bunlar bineyi-qədimdən iki barmağın izlərinin tamamilə üst-üstə düşmədiyi kimi heç vədə biri digərini cəynən təkrarlamayıb. Nə bədii inikasında, nə də gerçək həyatda. Hərəsinin özünəməxsusluğu

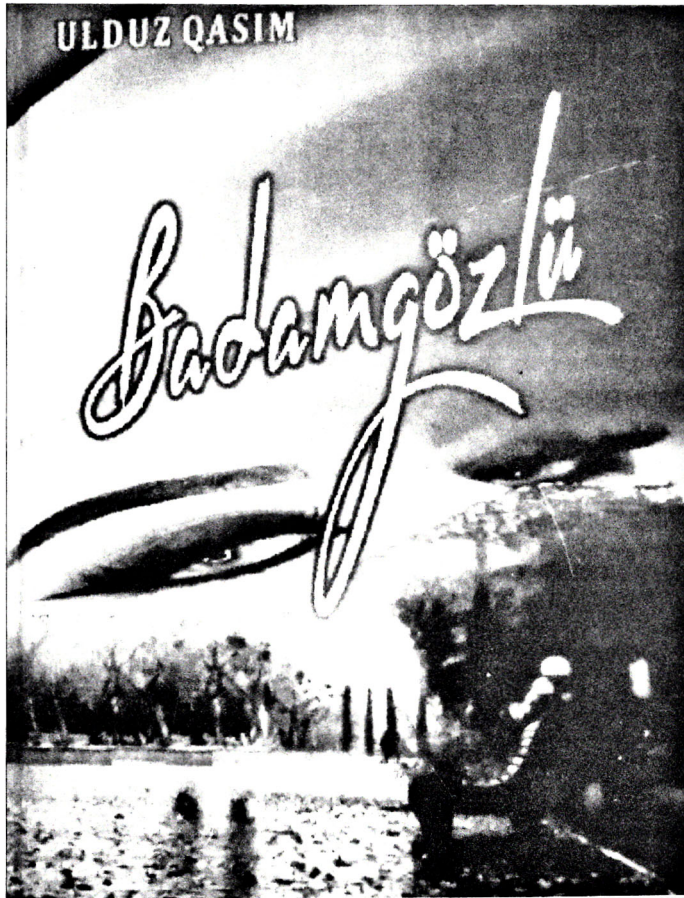
yaşantıları, ailə-moişət problemlərində adət-ənənələrdən gələn, yaxud insanların hikkələrinə qurban gedən yaşam tərzlərini və sairəni əlavə edir. Həm də elə möharətlə əlavə edir ki, onlar əsərin ideya istiqamətinə xələl gətirməsin, əksinə onu daha da zirvələrə qaldırsın, mənalandırsın. Bu zamansa ziddiyyətlərdən doğan qoribə bir məqamla qarşılaşırsan. Belə ki, adət-ənənələrin yaratdığı çətinliklərin lap dərininə qədər nüfuz etməyi bacaran yazıçı (yeri gəlmişkən, bu da Ulduz

ikisinin qarşısına çıxan evlilik məsajları və bununla mübarizə cəhdləri...Üstəlik bütün mübarizələrin ənonəvi abır-həyat bütün mübarizələrin ənonəvi abır-həyat, onların Bakı ilə sonuncu ayrılıq günündə təsadüf noticəsində yenidən rastlaşmaqları, qayğıkeş, lakin bu izdivaca münasibətdə heç vəchlə "yumşalmayan" ana, qızının sevgisinə öz nüfuzundan belə üstün dəyər verən Həmid kişi, məcburiyyət səbəbindən nisbətən qeyri-ənənəvi baş tutan qovuşma mərasimi, Bakı həyatı və nəhayət qohoto çıxan bir parça çörək axtarışı ilə başlayan qaranlıq, dumanlı Moskva, Rusiya yolları, ardınca Azərbaycanın bütöv bir bölgəsinin əhalisinin didərginlik, qaçqınlıq həyatı... Sevgidən qaynaqlanan yazıçı qəyosi ilə əsərin ideyasını haralara qədər apara bilib Ulduz xanım?! Buraya xalqımızın həyatından keçən bütöv bir tarixi gerçəklikləri, ağrı-acıları bədii əsərin dili ilə yerləşdirib. Yerləşdirib ki, gələcəyin azərbaycanlıları bu tarixi realıqları unutmasınlar, nəzərdə saxlasınlar və heç bir zaman öz ehtiyatlarını əldən verməsinlər. Ona görə mən "Badamgözlü"yə yalnız sıradan bir məhəbbət dastanı kimi baxmaqda keçə bilmədim və bu qeydləri yazmağı özümə borc bildim.

...Nadirin sonradan başına gələnləri, Moskvədə öz həmvətənlərimiz tərəfindən güllələnərək yaddaşını itirməsi, hətta canından artıq sevdii badamgözlü Leylanın adını belə unutması faktını bu və ya digər formalarda nə qədər talelər yaşayıb? Onun bu səhərdə məskunlaşaraq insanlıq qiyafəsini itirmiş, vəhşiləşmiş öz soydaşımız tərəfindən güllələnməsi özlüyündə çox utanc gətirən bir faktıdır. Amma nə edosən ki, ictimailəşmiş bu obraz nə qədər belə üzdonaraq əlamətləri daşıyanların məcmusudur!.. Amma nə yaxşı ki, Nadir ölümün ağuşundan xilas edən Həsən kişi kimi azərbaycanlılarımız da hələ ki yox deyil! Nə yaxşı ki, onların sayı "mahirlərdən" çoxdu...

"Badamgözlü"nin finalında bütün əzablara, ağrılarına rəğmən, müqəddəs sevgi üzərində qurulmuş ailəni bir yerdə cəmləməklə Ulduz xanım sanki yarıqorxulu, yarıqaranlıq, yarıxəşməxt məcralı yuxudan ayırlaraq onu bir yazıçı kimi təpədən-dırnağa sarmış bu əsərin tərbiyəvi əhəmiyyətinə yenidən işiq salır. Axı, bu boyda məziyyətləri özündə ehtiva edən bədii əsər öz tarixi missiyasını da uğurla davam etdirməli idi...

**Nəzirməmməd
Zöhrəblı,
jurnalist-
publisist**

var. Qovuşmalar var, ayrılıqlar var, məhrumiyyətlər var, ölüm-itim var, xoşbəxtliklər var, haçalanan tale eğırları var, daha nələr var...

Əsərin əhəmiyyəti isə təkcə məhəbbət olayları ilə məhdudlaşmayıb. Əsas qəhrəmanlar olan Nadirə Leylanın başına gələnlərin hər birinin arxasında həyatın sınaqlarının ayrı-ayrı nümunələri öz əksini tapıb. Ulduz xanım əsəri daha çox diqqətçəkən, cəlbədicə etmək üçün onun süjet xəttini məhəbbətin üzərində davam etdirə də, tez-tez süjet xəttinə ictimai həyatımızda insanların başına gələn prosesləri - faciələri, səmimiyyət hissələrini, insanın düşünyü cürbəcür təbəddülatlı və rəvan həyat yollarını, formasiyaların bir-birini əvəz etməsi fonunda baş verən arzuolunan və ya arzuolunmaz zəruri

Qasımın dünyanın başqa bir qütündə yaşamasından asılı olmayaraq öz xalqının milli adət-ənənələrinə, dilinə, dininə nə qədər dərinləndirən sadiqliyinin göstəricisidir (N.Z.) ən çətin məqamlarda da belə böyük-kiçikliyə, ciddi səhvlərə yol versə də zamanında övladı üçün ağır zəhmətlərə qatlanmış valideynə qarşı sayğısızlıq göstərərək azərbaycanlıq dəyərlərini tapdamamağı özünün həyat kredosuna çevirir. Bir əsərə daha nələrə sığışdırmaq olardı ki...

Əsərdə Nadirə Leyla arasında nağıllarımızdan süzülüb gələn "butavari" yaranmış sevgi xüsusi bir hadisədir. Sevgililərin hələ bir-birini tanımadan, hətta yer-yurdlarını dəqiq bilmədən qəfil bir ayrılıqla iki il boyunca aralı düşmələri, bu iki ildə hər